

Het bruist al van het leven op de Marker Wadden

Het plan om het Markermeer in te polderen werd een flop. Maar nu voltrekt zich in het Markermeer alsnog een sterk staaltje Nederlandse waterbouwkunde, de Marker Wadden. De eilandengroep bruist al van het leven. Het Markermeer wordt eindelijk een plek om van te houden.

TEKST CORIEN LAMBREGTSE | BEELD STRAYSTONE/PETER LEENEN,
MARTEN VAN DIJL/NATUURMONUMENTEN

'IEDEREEN IS VERRAST OVER WAT ER IN ZO KORTE TIJD AAN LEVEN OP GANG IS GEKOMEN OP COMPLEET NIEUW LAND'

Duizend soorten bleek aan de ambitieuze kant, maar een paar honderd planten- en diersoorten ontdekten de vrijwillige onderzoekers op de 'duizendsoortendag' in juni al wel. Volgens Roel Posthoorn, projectdirecteur Marker Wadden namens Natuurmonumenten, 'bruist het van leven op de Marker Wadden'. Wiegert Dulfer, programmamanager van het Kennis- en Innovatieprogramma Marker Wadden (KIMA) zegt dat het eigenlijk nog te vroeg is om wetenschappelijke uitspraken te doen. "We zitten midden in de pioniersfase en er verandert continu heel veel. Maar inderdaad: iedereen is verrast over wat er in zo korte tijd aan leven op gang is gekomen op compleet nieuw land."

Er zijn al zeker 120 soorten vogels geteld, waaronder de ijseend, fuut, kluut, kleine karakiet, kokmeeuw, strandplevier en visdief, maar ook andere fauna: vleermuizen, libelles en miljoenen dansmuggen. In de bassins op de eilanden zijn kranswieren gevonden; een belangrijk teken dat de waterkwaliteit goed is. Op de eilanden groeien planten als lisdodde en moerasandijvie. Tussen de eilanden zijn volop algen, zoo-plankton, vislarven, aasgarnalen en watervlooien aangetroffen.

De eerste eilandengroep bestaat uit vijf eilanden en onderwaternatuur; samen 900 hectare. De ambitie is om van de Marker Wadden een archipel te maken van vijf eilandengroepen. Met in totaal 10.000 hectare wordt dit één van de grootste natuurherstelprojecten van West-Europa.

De Marker Wadden zijn bedacht om een aantal grote problemen op te lossen. Het Markermeer heeft allemaal harde oevers

en een dijk die het meer afsluit. Daardoor is de natuurlijke dynamiek uit het gebied verdwenen en is er een dikke slibdeken ontstaan die het leven in het meer verstikt. Het gevolg is dat de vis- en vogelstand sterk achteruit zijn gegaan. Wie over de Houtribdijk van Enkhuizen naar Lelystad rijdt, ziet meteen het verschil: het Markermeer heeft donker, troebel water, het IJsselmeerwater is een stuk helderder.

Voldoende geld

Er waren al lang ideeën om het Markermeer tot leven te wekken, maar niemand had een uitvoerbaar idee en voldoende geld, vertelt projectdirecteur Posthoorn. "In 2011 heeft Natuurmonumenten het initiatief naar zich toe toetrokken. Wij hebben het idee voor de Marker Wadden voorgedragen voor het Droomfonds van de Postcode Loterij en kregen 15 miljoen euro. Daarna ben ik gaan kijken hoe we dat bedrag konden verdrievubbelen tot 45 miljoen, zodat we de eerste 250 hectare konden aanleggen. Met bijdragen van de Postcode Loterij, de provincie Flevoland, het Rijk en Natuurmonumenten is dat gelukt. Daarna hebben we nog eens 28 miljoen euro bij elkaar gekregen om de hele eerste fase uit te voeren, in totaal dus 900 hectare."

De aanleg van de eilandengroep wordt uitgevoerd door Boskalis, in opdracht van Rijkswaterstaat en Natuurmonumenten. In mei 2016 kwam het eerste stukje land boven water. Op 8 september 2018 ging het eerste eiland open voor publiek. Dit haveneiland is en blijft het enige deel van de Marker Wadden dat toegankelijk is voor belangstellenden. Het komend jaar wordt er een kleine nederzetting gebouwd. >

FASE 1 IN CIJFERS

Het haveneiland van de eerste eilandengroep omvat 250 ha natuur, boven en onder water. Dit eiland is gebouwd met:

4,5 miljoen m³

zand voor strand, wandelpaden, zachte randen en havendammen

3,5 miljoen m³

klei, veen en slib voor moerasgebieden

75.000 ton

stortsteen voor de harde rand van de haven

De aanleg van de eerste vijf eilanden (fase 1) vraagt in totaal **30 miljoen m³** zand, klei, veen en slib, allemaal afkomstig uit het Markermeer.

Volledig off-grid, dus zelfvoorzienend qua waterwinning en -zuivering en stroomopwekking. Posthoorn: "Er komen een paar gebouwen voor materiaal en beheer en onderhoud, een paviljoen en een informatiecentrum voor dagrecreanten, een groepsaccommodatie en een veldstation voor onderzoekers. Ook bouwen we zes huisjes voor de vrijwilligers die het eiland gaan beheren en voor vakantiegangers. Met die vakantiehuisjes hopen we het beheer en onderhoud in de toekomst deels te financieren."

Natuur en mensen

Het project Marker Wadden heeft vier doelen. "Het eerste is betere natuurkwaliteit. De Marker Wadden worden een vogelparadijs", vertelt Posthoorn. "Het tweede doel is een betere waterkwaliteit. We brengen variatie aan in de diepte en helderheid van het water, om diversiteit en leven te stimuleren. Het derde doel is innovatie: we bedenken nieuwe technieken en oplossingen om met slib te bouwen."

Maar het allerbelangrijkste doel is volgens hem dat mensen van het Markermeer gaan houden. "Het Markermeer is een mislukt project in onze geschiedenis. Maar weinig mensen zagen de schoonheid van het overgebleven meer. Dat is toch heel jammer. Daarom hebben we er niet alleen een natuurproject van gemaakt, maar ook een project voor mensen. Je kunt er in de zomermaanden met je eigen boot of met een veerdienst naar toe, om het haven-

eiland te bekijken. De belangstelling heeft onze verwachtingen overtroffen. Mensen blijken het heel erg leuk te vinden om op expeditie te gaan naar een eiland dat er een paar jaar geleden nog niet was."

Living lab

De aanleg van de Marker Wadden is een voorbeeld voor het project Veerkracht Grote Wateren, dat invulling geeft aan de Gebiedsagenda IJsselmeergebied en de Programmatische Aanpak Grote Wateren. Doel van dit project is om het ecologische en sociaaleconomische systeem in onderlinge samenhang te beschouwen en te zien hoe deze systemen omgaan met veranderingen. Tegelijkertijd met de aanleg van de Marker Wadden is daarom ook het Kennis- en Innovatieprogramma Marker Wadden (KIMA) van start gegaan. Een initiatief van onderzoeksinstituut Deltares, Rijkswaterstaat, Natuurmonumenten en EcoShape. Volgens Wiegert Dulfer, programmamanager KIMA, is dit een uniek onderzoeksproject. "Nooit eerder werd op grote schaal overtollig slib gebruikt om natuureilanden aan te leggen en het ecosysteem te herstellen. Dit Living Lab biedt de kans om de aanleg van natuureilanden en de ontwikkelingen van de natuur ter plekke te volgen. Het programma focust op drie onderzoeksthema's: bouwen met slib en klei, herstel van het ecosysteem en governance. Met de kennis die we rond deze thema's opbouwen, kunnen Nederlandse bedrijven straks de wereld in, want er zijn wereldwijd

veel meer gebieden met een slibprobleem.” De kern van dit project is *Building with nature*. “In de Marker Wadden gebruiken we natuurlijke processen om de waterkwaliteit te verbeteren en een bepaalde vorm van natuur te krijgen. We leren hoe we op een zo efficiënt mogelijke manier een voldoende stabiele ondergrond kunnen bouwen van slib. Daarnaast onderzoeken we hoe we een zo divers mogelijk ecosysteem kunnen creëren dat aantrekkelijk is voor vogels, en dus voldoende voedsel biedt en voldoende plekken om te broeden.”

Het derde onderzoeksthema, ‘Governance’, is volgens Dulfer wat minder fysiek, maar minstens zo belangrijk. “Om een project als dit tot een succes te maken, is er niet alleen technische kennis nodig over bouwen met slib en herstel van ecosystemen, je moet ook weten hoe je zo’n project inricht qua besluitvorming, financiële constructies, samenwerkingsvormen, juridische aspecten en beheer. De Marker Wadden is een prachtig voorbeeld van samenwerking in de vierhoek bedrijfsleven, overheid, onderzoeksinstituten en maatschappelijke organisaties. Internationaal wordt dit de Dutch Diamond genoemd. Voor ons is dit het bestuur van dit project ook bijzonder, al zijn wij het als polderland gewend om in allerlei verbanden samen te werken. Dit project biedt kansen om onze kennis over het poldermodel te delen met partijen in het buitenland die ook samen met anderen tot grote projecten willen komen. Vanuit het buitenland is daar veel belangstelling voor.”

Volgende fasen

De aanleg van fase 1 wordt in 2020 voltooid, het onderzoeksprogramma loopt door tot 2022. De voorbereidingen voor het vervolg zijn intussen al in volle gang. In de ontwikkelingsvisie van Nationaal Park Nieuw Land die in februari dit jaar werd gepresenteerd, is de aanleg van 10.000 hectare Marker Wadden opgenomen.

“We wisten echt niet precies waar we aan begonnen, welke problemen we zouden tegenkomen en wat de risico’s zouden zijn, maar we zijn er vol enthousiasme inge-

stapt”, zegt Posthoorn. “We zitten er met z’n allen bovenop om te kijken hoe het gaat. De lessen die we in fase 1 leren, passen we toe in de volgende fasen. Het blijft toch altijd een beetje kunst- en vliegwerk. De eilanden zullen altijd beheer en onderhoud nodig hebben. Ook moeten we af en toe zand suppleren. Maar we geven de natuur zoveel mogelijk de kans om haar gang te gaan. De eilanden zijn zo aangelegd dat ze zelf slib opvangen en vasthouden. Daarmee versterken ze zichzelf en zorgen ze ervoor dat het Markermeer een paradijs wordt voor vogels.” •

Roel Posthoorn

Wiegert Dulfer

‘DE BELANGSTELLING VOOR DE MARKER WADDEN HEEFT ONZE VERWACHTINGEN OVERTROFFEN’

HOE VERANDERT SLIB IN RIETMOERAS?

In het Markermeer is in juli dit jaar een nieuw experiment gestart om te zien hoe het proces van bodemvorming precies verloopt. Er zijn drie speciale compartimenten aangelegd die worden gevuld met slib uit het Markermeer. In die compartimenten wordt het dunne slib geleidelijk omgezet in een voldoende stevige bodem voor rietmoeras. De onderzoekers gaan dit proces nauwkeurig monitoren. Doordat de compartimenten vanaf één punt worden gevuld, ontstaat er een geleidelijke overgang in de laagdikte en samenstelling van de sliblaag. Daarnaast wordt er op verschillende plekken vegetatie ingezaaid om de effecten van planten op het bodemvormingsproces te meten. De onderzoekers volgen de zetting van het slib in de tijd, de ontwikkeling van dichtheids- en sterkteprofielen, de waterspanningen en korst- en scheurvorming. Het experiment is te volgen via de website van het Kennis- en Innovatieprogramma Marker Wadden (KIMA).